

Azərbaycan Prezidentinin 2018-ci il 15 sentyabr tarixli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş "2008-2015-ci illərdə Azərbaycan Respublikasında yoxsulluğun azaldılması və davamlı inkişaf Dövlət Proqramı" (YADİDP) Minilliyin İnkişaf Məqsədləri ilə tam uyğunlaşdırılmışdır. Sözügedən sənəd, yeddi il ərzində, Azərbaycanın sosial-iqtisadi inkişafı üçün əsas doqquz strateji məqsədi müəyyənləşdirmişdir. Onların arasında gender bərabərliyinin təmin olunması da yer almışdır.

Sevinc Abbasova yazır: "Gender bərabərliyini, məqsəd olaraq, təsdiq edən Dövlət Proqramı bu məqsədə uyğun aşağıdakı hədəfi təyin etmişdir: "2015-ci ilin sonuna qədər qərarların qəbul edilməsi prosesində qadınların iştirak səviyyəsinin yüksəldilməsini təmin etmək. Proqramda, həmçinin, gender bərabərliyinə aid məqsəd və hədəf üçün proqram tətbiqinin monitorinq göstəriciləri müəyyənləşdirilmişdir. Mərkəzi icra strukturlarının rəhbərləri, parlament üzvləri, bələdiyyə üzvləri arasında qadınların iştirak səviyyəsi və hakimlər arasında qadınların iştirak səviyyəsi, bəhs etdiyimiz dövrdə qadın hüququ, qadın təhsili, qadın sağlamlığı ilə bağlı məsələlər və ümumən qadının ictimai həyatda mövqeyi Azərbaycan Respublikasının İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkilinin (Ombudsmanın) fəaliyyətinin əsas istiqamətlərindən biridir. Cəmiyyətdə mövcud vəziyyətin dəyərləndirilməsi, gender bərabərliyi mexanizminin inkişaf etdirilməsi istiqamətində atılan addımlar, o cümlədən, mövcud qanunvericiliyin, mütəmadi olaraq, gender ekspertizasına məruz qoyulması, qadınların iqtisadi təşəbbüskarlıqlarının artırılmasına, o cümlədən, qadın sahibkarlığının inkişafına yönəlmiş kursların təşkili, qadınlara qarşı zorakılıqla mübarizənin gücləndirilməsi, bu cür zorakılığın qurbanları üçün hüquqi-müdafie vasitələrinin, siqınacaqqların, zəruri kompensasiyanın, reabilitasiyanın, tibbi və psixoloji yardımın təmin olunması, reproduktiv sağ-

çirilməsinin tapşırıldığı səlahiyyətli qurumlar sırasında AQUPDK də göstərilirdi. İkincisi, planda spesifik qadınlar üçün tədbirlər də nəzərdə tutulmuşdu. Bura qadınlara qarşı zorakılıq, o cümlədən, məişət zorakılığı ilə mübarizənin gücləndirilməsi, bu cür zorakılığın qurbanları üçün hüquqi müdafie vasitələrinin, zəruri kompensasiyanın, reabilitasiyanın, tibbi və psixoloji yardımının təmin olunması, bu sahədə geniş maarifləndirmə işinin təşkil edilməsi, "Qadınlara münasibətdə ayrı-seçkiliyin bütün formalarının ləğv olunması haqqında" Konvensiyadan, habelə, "İnsan alverinin, xüsusən, qadın və uşaq alverinin qarşısının alınması, aradan qaldırılması və cəzalandırılması haqqında" Protokoldan irəliyə gələn öhdəliklərin tam həcmdə yerinə yetirilməsi və həmin sənədlərə riayət olunmasının təmin edilməsi, insan hüquqlarının müxtəlif kateqoriyaları üzrə əhalinin müxtəlif qrupları, o cümlədən, qadınlar hüquqi maarifləndirmə sahəsində müəllimlərin, məruzəçilərin, təlimatçıların hazırlanması və s. tədbirlər daxil idi.

S.Abbasovanın fikrincə, Milli Fəaliyyət Planının məntiqi davamı olan Milli Fəaliyyət Proqramında qadın hüquqlarının müdafiesi ilə bağlı daha geniş tədbirlərin həyata keçirilməsi planlaşdırılır. Ölkəmizdə insan hüquqlarına dair strateji əhəmiyyətli bu sənəddə beynəlxalq əmək təşkilatlarının 2000-ci il "Analiğin mühafizəsi haqqında" və 1981-ci il "Kişi və qadın işçiləri üçün bərabər imkanlar: ailə vəzifə-

S.Abbasova yazır: "2014-cü ildə AQUPDK YAP ilə birgə regionlarda qadınların respublikanın ictimai-siyasi və sosial-mədəni həyatında fəallığının qadınların qərar qəbulu səviyyəsində təmsilçiliyinin artırılması məqsədilə "Bələdiyyə və Qadın" adlı buklet çap edərək, əhali arasında paylanmışdı. Bununla əlaqədar, respublikanın 10 şəhər və rayonu regional mərkəz seçilmişdi. Həmçinin, həmin il "Yerli idarəetmədə qadın liderliyi - II" layihəsi çərçivəsində Qax, Oğuz və Qəbələ rayonlarında təlim-seminarlar təşkil olunmuşdu.

Azərbaycan Respublikasının Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsi "Gənc qadınların liderlik qabiliyyətinin artırılmasında dini icmaların rolu" layihəsi çərçivəsində 2013-cü ilin sentyabr-dekabr aylarında regionlarda - Gəncə və Sumqayıt şəhərində, Zaqatala rayonunda, Lənkəran şəhərində, Şamaxı və Quba rayonunda müvafiq təlimlər keçirilmişdir. Aktiv qadınlar şəbəkəsinin yaradılması ilə layihə yekunlaşdırılmışdır."

AQXJPDK Almaniya Beynəlxalq Əməkdaşlıq Cəmiyyəti ilə birgə qadın hüquqları mövzusunda layihə həyata keçirir. Layihə çərçivəsində "Qadın hüquqları üzrə Bələdçi" kitabı hazırlanıb nəşr edilmişdir. Kitabda ailə münasibətlərində qadın hüquqları, məişət zorakılığı və s. mövzular öz əksini tapmışdır. Bu kitabın, qadınların hüquqi baxımdan, maarifləndirilməsində rolunu nəzərə alaraq, regionlarda yaşayan qadınlar arasında təbliği və yayıl-

Bu yazı Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına Dövlət Dəstəyi Fondunun maliyyə dəstəyi ilə "İnsan hüquq və azadlıqlarının müdafiesi, vətəndaşların hüquqi, siyasi mədəniyyət səviyyəsinin yüksəldilməsi, sosial və siyasi fəallığının artırılması" istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb

Qadın hüquqlarının təmin olunmasına dair qanunlar

lamlıq hüquqlarının təmini və təbliği işinə geniş yer verilməsi, qadınlar üçün daha yaxşı karyera modellərinin müəyyənləşdirilməsi haqqında müəssisələrin, habelə, insan alveri və erkən nikahlar mövzusunda maarifləndirici seminar və məşğələlərin təşkili, Penitensiar Xidmətin qadınlar üçün cəzaçəkmə müəssisələrinə mütəmadi baxışların keçirilməsi və s. bu fəaliyyətin məğzini təşkil edir. Müvəkkilin təşəbbüsü ilə BDU Hüquq fakültəsində gender bir fənn kimi tələbələr üçün tədris olunur."

Ötən illərdə gender siyasətinin mühüm istiqamətlərindən olan bərabər hüquqlar və bərabər imkanlar strategiyası hüquqi dövlət quruculuğu və insan hüquqlarının müdafiesinin daha da təkmilləşməsi kontekstində keyfiyyətə yeni məzmun kəsb etməkdədir. Bu baxımdan, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin yuxarıda bəhs etdiyimiz 28 dekabr 2006-cı il tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş Milli Fəaliyyət Planı gender bərabərliyinin əməli təminatı sahəsində önəmli tədbirlər paketini də nəzərdə tuturdu. Əvvəla, insan hüquqlarının təmin olunması ilə əlaqədar planlaşdırılan tədbirlərin həyata ke-

ləri olan işçilər haqqında" Konvensiyalarından irəli gələn öhdəlikləri nəzərə alaraq, işləyən qadınların və ailə vəzifələri olan işçilərin əmək hüquqları ilə əlaqədar əmlak qanunvericiliyinin təkmilləşdirilməsi, qadınların əmək bazarında rəqabət qabiliyyətinin artırılması, qadınlar arasında sahibkarlığın inkişaf etdirilməsi, qadınlar tərəfindən yeni peşələrin əldə edilməsinə yönəlmiş kursların təşkili, məişət zorakılığına məruz qalmış qadınlar üçün reabilitasiya proqramlarının hazırlanması, qadınlara qarşı zorakılıq, o cümlədən, məişət zorakılığı ilə mübarizənin gücləndirilməsi, bu cür zorakılıq qurbanları üçün hüquqi müdafie vasitələrinin, zəruri kompensasiyanın, reabilitasiyanın, tibbi və psixoloji yardımın təmin olunması, bölgələrdə zorakılıq və insan alveri qurbanları üçün böhran mərkəzlərinin yaradılması, YUNESKO-nun "Təhsil haqqı üçün" prinsipinin təbliği, insan hüquq və azadlıqlarının daha səmərəli müdafiesi məqsədilə əhalinin müxtəlif qrupları, o cümlədən, qadınlar üçün hüquqi maarifləndirmə sahəsində təlimatçıların hazırlanması, reproduktiv sağlamlıq və ailə planlaşdırılması üzrə tədbirlər keçirildi.

masını məqsədilə Almaniya Beynəlxalq Əməkdaşlıq Cəmiyyətinin dəstəyi və "Təkamül və İntegrasiya" İctimai Birliyinin əməkdaşlığı ilə 2013-cü ilin avqust ayında Qəbələ və İsmayılı, oktyabr ayında Bərdə və Ağdam, noyabr ayında Zaqatala və Hacıqabul rayonunda "Qadın hüquqları" mövzusunda iki günlük seminar keçirilmişdir.

Təbii ki, yuxarıda sadalananlar Milli Fəaliyyət Proqramı çərçivəsində həyata keçirilən tədbirlərin heç də hamısı deyil. Gətirilən faktlardan bəlli olduğu kimi, dövlətimizin istər 2006-2011-ci illərdə, istərsə də 2011-ci ildən, etibarən istəvvədə olan insan hüquq və azadlıqlarının müdafiesinin səmərəliliyini artırmaq sahəsində proqramları özünün problemlərə kompleks və sistemli yanaşması ilə seçilir. Təsədüfi yəni deyildir ki, sözügedən sənədlərdə müəyyənləşdirilmiş bu və ya digər vəzifələrin həllinə müxtəlif nazirlik və dövlət qurumları cəlb edilmişdir. Qadınlara bağlı problemlər, məsələn, bir tək AQUPDK və ya Ombudsman İnstitutunun deyil, həmçinin, Xarici İşlər, Daxili İşlər, Ədliyyə, Təhsil, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiesi, Səhiyyə Nazirlikləri, Qaçqınlar və

Məcburi Köçkünlərin işləri üzrə Dövlət Komitəsi, Dövlət Miqrasiya Xidməti, Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsi və s. dövlət orqanlarının maraq və fəaliyyət dairəsinə daxildir. Məhz artan sistemlilik dövlətimizin hüquqi dövlət quruculuğu, onun kontekstində isə, həmçinin, gender sferasında ki siyasətinin müasir mərhələsinin səciyyəvi cəhətini təşkil edir. Ölkəmizin çoxalan iqtisadi imkanları, əvvəlki illərdə toplanılmış zəruri idarəçilik təcrübəsi və sərəştərliliyi qarşıya qoyulan vəzifələri daha operativ, daha miqyaslı və daha əsaslı həll etməyə şərait yaradır.

S.Abbasova yazır: "Ölkəmizdə həyata keçirilən sosial siyasətin mühüm istiqamətlərindən biri əhalinin, o cümlədən də, qadınların reproduktiv sağlamlığının qorunmasına dair həyata keçirilən kompleks tədbirlərdir. 15 sentyabr 2006-cı ildə Nazirlər Kabinetinin 211 nömrəli qərarı ilə "Ana və uşaqların sağlamlığının qorunması üzrə Tədbirlər Proqramı" təsdiq edilmişdir. Bu proqram Minilliyin 4-cü (Uşaq ölümünün azaldılması) və 5-ci (Anaların sağlamlığının qorunması) inkişaf məqsədlərinə nail olunması məqsədi-

ni güdür və əhalinin reproduktiv sağlamlığının qorunmasının təşkilini və təhlükəsiz analığı təmin edir. Sözügedən sənəddə AQUPDK-nin Azərbaycan Respublikasının şəhər və rayonlarında ana və uşaq sağlamlığının qorunması xidmətinin fəaliyyəti üzrə monitorinqin keçirilməsi və nəticələrin təhlili reproduktiv sağlamlıq, ana və uşaqların mühafizəsi sahəsində qanunvericilik aktlarının ÜST-in tövsiyələrinə uyğunlaşdırılması məqsədilə təkliflərin hazırlanması, mamalıq patologiyasında yeni müalicə və diaqnostika üsullarının tətbiq olunması üçün beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsi məqsədilə elmi-praktik konfrans və seminarın keçirilməsi, əhali arasında sanitariya-maarifçilik işinin genişləndirilməsi, reproduktiv sağlamlıq və ailə planlaşdırılması mövzusunda radio və televiziya xüsusi verilişlərinin təşkilində təklifləri öz əksini tapmışdır. Bu proqramın reallaşmasına dövlət büdcəsindən 2007-2009-cu illərdə 15,2 milyon, 2010-cu ildə isə 2,9 milyon manat vəsait ayrılmışdır."

VAHİD ÖMƏROV,
fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru